

Hantering av problemskapande beteende – vid neuropsykiatri

Bo Hejlskov Jørgensen

Leg. psykolog

www.hejlskov.se

Psyk

Problemskapande beteende

- Beteende som skapar problem
  - För vem?
  - Vi definierar beteendet som problemfyllt, när det är ett problem för oss
- Beteende som "pisses you off"
  - Det innebär att det är våra känslor som är i centrum

Psyk

Problemskapande beteende

- Man måste skilja mellan farligt och icke-farligt beteende
- Farligt beteende måste man hantera på en gång, icke-farligt när det igen är lugnt
  - Farligt:
    - Slag, spark, bett
    - Våldsamt självskadande beteende
  - Icke-farligt:
    - Olydnad, vägran
    - Glåpord
    - Skära sig i armen, bita sig i handen, riva av naglar

Psyk

Utgångspunkt

Barn som kan uppföra sig gör det

(Ross Greene)

Psyk

Utgångspunkt

- Problemskapande beteende är därför ett resultat av att människan inte har tillräckliga förutsättningar för att möta omgivningens krav, ex kring
  - Exekutiva funktioner
  - Flexibilitet
  - Uthållighet
  - Impulskontroll
  - Sociala förmågor
  - Stresstålighet
  - Följsamhet
  - Överskott

Psyk

Low arousal-pedagogik

- En metod till hantering av problemskapande beteende
- Har flera grundstenar:
  - Kravanpassning
  - Affektsmitta
  - Avledning
- Man jobbar med personalens och ledningens förståelse, inte med elevernas beteende

Psyk

Personalens föreställningar

- De flesta av de föreställningar man måste göra upp med stammar ifrån
  - Vanlig uppfostran
    - Vi tar till metoder från vanlig fostran när vi inte har andra verktyg
    - Det som kännetecknar de elever vi har problem med är dock att vanlig fostran inte fungerar
  - Kulturella normer
    - Vi har svårt att förstå och förhålla oss till de normer, våra elever lever efter
    - Precis som de har svårt att navigera i våra

Psyk

Föreställningar om

- Vad som fungerar
  - Skäll
    - Det har aldrig påvisats en positiv effekt av skäll
    - Men däremot effekterna
      - Bristande entusiasm
      - Mindre uthållighet
      - Svagare koncentrationsförmåga
      - Depression och låg självkänsla
      - Somatiska problem

Psyk

Föreställningar om

- Vad som fungerar (forts)
  - Straff
    - Straff har ingen positiv effekt hos den som straffas
    - Bara en allmänpreventiv effekt
    - Däremot har det visats ett samband mellan straff och senare kriminalitet

Psyk

Föreställningar om

- Konsekvens
  - Vad är en konsekvent pedagogik?
    - Förutsägbarhet, tydlighet och trygghet?
      - Elever med problemskapande beteende har ofta nersatt känsla för sammanhang
      - Och kan därför inte förutsäga andras beteende
    - Eller oförutsägbara krav på total underdånighet?

Psyk

Föreställningar om

- Barnens kontroll över sitt beteende
- Lärares kontroll över barnen
- Beteendets orsak
  - Motiv
    - Motiv och handling ligger ofta oerhört nära
  - Motivation
    - Motivationen är lärarens ansvar (Per Revstedt)
    - Man motiveras av att lyckas
  - Kontrollbehov och maktkamp
    - Kontrollbehov är inte så illa egentligen
  - Envishet

Psyk

Envishet?

- Det finns inga envisa barn med neuropsykiatriska störningar!
- Men många inflexibla
- Inflexibilitet är tvångsmässig
- Därför säger många barn automatiskt nej till allt oväntat
- När de egentligen menar: "Ge mig 10 minuter"

Psyk

Personalens föreställningar

- Därutöver måste man hantera
  - Tankestörningen *katastroftänkande*
  - Sin egen inflexibilitet
  - Sitt eget kontrollbehov
  - Sin hopblandning av personlighet och professionalism

Psyk

Metod

- Kravanpassning
- Stressförståelse
- Affektsmitta
- Avledning

Psyk

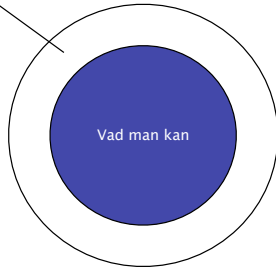
Kravanpassning

- Krav är bakgrunden för de flesta fasthållningar
  - 85 % av alla fasthållningar är framprovocerade av personalen (Steven von Tetzchner)
- Anpassa antal samtidiga krav
- Anpassa svårighetsgrad
- Anpassa krav efter vad eleven kan just i ögonblicket

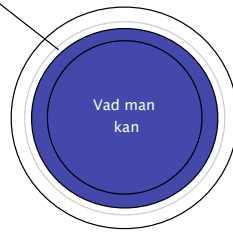
Psyk

Kravanpassning (fritt efter Vygotsky)

Vad man kan med stöd

Vad man kan med stöd

Psyk

Kravanpassning

- Förbered på krav
  - Tid
  - Att bli klar
  - Mutor och övergångshandlingar
  - Påminnelser utan press
- Och om man har kommit för långt:

Psyk

Kravanpassning

Det är aldrig för sent att ge upp!
(Ronny Eriksson)

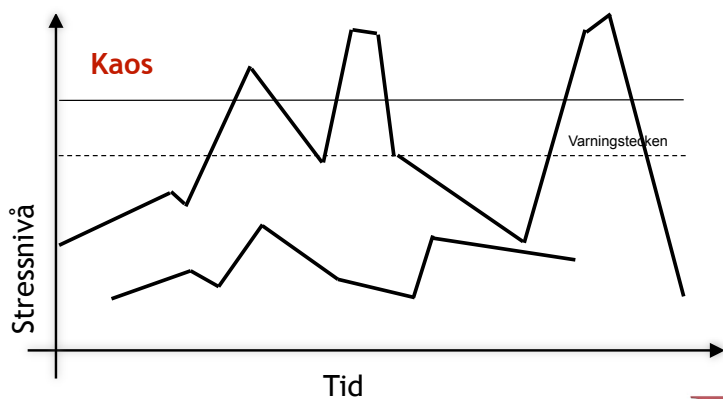
Psyk

Metod

- Krav Anpassning
- Stressförståelse
- Affektmitta
- Avledning

Psyk

Hejlskov-Uhrskovs stressmodell (Fritt efter Nuechterlein and Dawson)

Psyk

Stressfaktorer

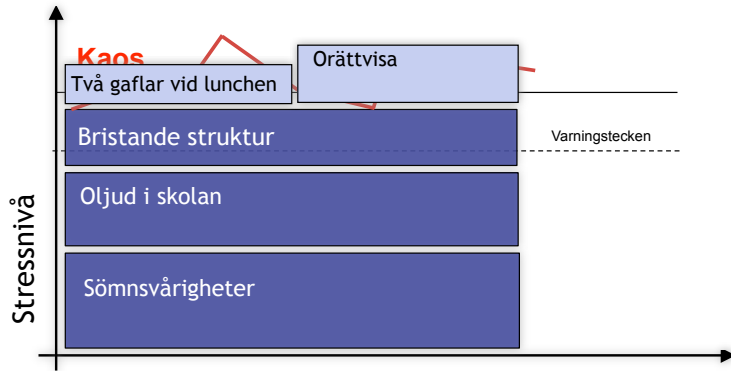
- Det finns två typer av stressfaktorer:

Situationsberoende

Grundläggande

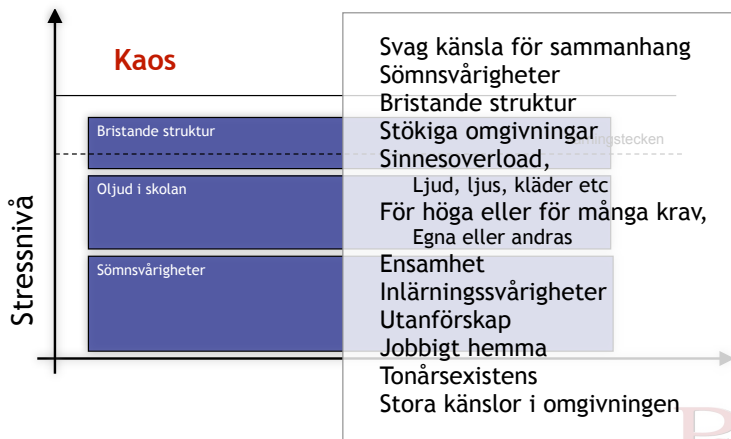
Psyk

Stressfaktorer

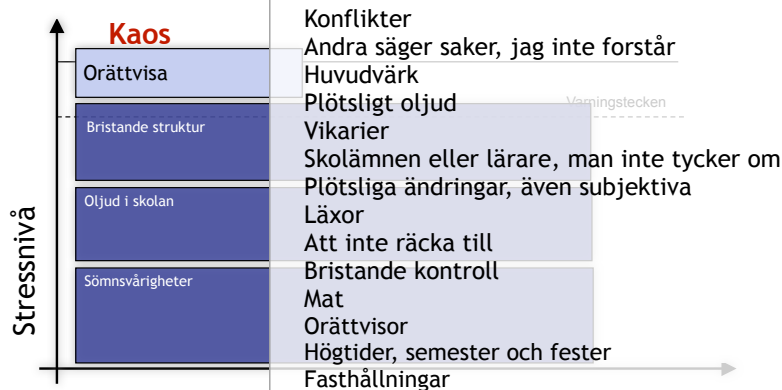
Psyk

Grundläggande stressfaktorer

Psyk

Situationsberoende stressfaktorer

Psyk

Varningstecken

Negativa

Aggressivitet
Irritabilitet
Otrygghet
Ångest
Ljudkänslighet
Ljuskänslighet
Störd sömn
Strategiförlust
Pessimism
Tvångsbeteende
Infektioner
Humörsvängningar
Rastlöshet
Motlöshet
Bristande energi till:
Skolan
Kamraterna
Familjen

Positiva

Skärmar sig
Copingorienterat självskadande beteende
Blir mer inåtvänd
Trötthet
Lättja
Specialintressen
World of warcraft

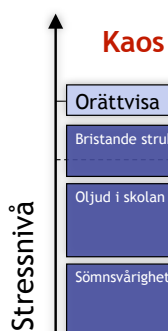
Tappade färdigheter

Hygien
Språk
Närvaro
Koncentration
Minne
Sociala färdigheter
Skolfärdigheter
Vardagsfärdigheter

Söker bekräftelse genom att gå ut, dricka sig sanslös och kyssa alla möjliga killar och ha tillfällig sex

Psyk

Kaostecken - över linjen

Akuta

Ångestattacker och panikångest
Utagerande beteende
Slag, spak, bitt etc.
Skrikande
Skadegörelse
Självordsförsök
Desorientering
Våldsamt självskadande beteende
Handlingsförlamning
Verklighetsförlust

Långvariga

Depression
Psykoser
Ätstörningar
Ångesttillstånd

Psyk

Skyddande faktorer

Personliga:

Bra vardagsstrategier
Självförståelse
Alltid en nödutgång
Att vara bra på något
Valfri identitet

Sårbarhet

Omgivningen:

Struktur
Gemensam problemförståelse
Möjlighet att man kan dra sig undan
Kravanpassning
Bra nätverk
De formella
De informella
Samtal/rådgivning

Psyk

Gruppövning

- Utgå från en elev ni känner
- Beskriv
  - Grundläggande stressfaktorer
  - Situationsberoende stressfaktorer
  - Varningstecken
  - Kaostecken
  - Hitta också gärna skyddande faktorer

Psyk

Metod

- Kravanpassning
- Stressförståelse
- Affektsmitta
- Avledning

Psyk

Affekt

- Det finns ett antal grundläggande affekter, som fungerar från födseln:
  - Glädje
  - Övriga affekter
  - Ilska
  - Ångest
  - Fuktan
  - Ledsnad
  - Skam
  - Avsmak
  - Avsky

Psyk

Konfrontation

- Affekt smittar – när du är ledsen, blir jag ledsen

Psyk

Konfrontation

- Alla barn är födda med förmågan till affektsmitta
- Det är det första ledet i empatiutvecklingen
- Barn med neuropsykiatriska störningar har ofta svårigheter med den fortsatta empatiutvecklingen
- Man utvecklar inte förmågan att skilja mellan egna och andras affekter
- Därför reagerar människor med neuropsykiatriska störningar ofta med ilska på ilska, och därför fungerar skäll inte
- Likaledes upplevs det som en berg- och dalbana, om människor i omgivningen har stora känslor

Psyk

Låg-affektivt bemötande

- Minska de stora känslorna
- Undvik ögonkontakt och beröring vid konflikt
- Undvik att markera dig fysiskt
- Respektera det personliga utrymmet
  - Varje gång du vill gå ett steg framåt, ska du gå två steg baklänges
- Sätt dig, gärna på golvet, när eleven blir orolig
- Undvik att smittas av elevens oro
- Se till att smitta eleven med ditt lugn

Psyk

Metod

- Kravanpassning
- Stressförståelse
- Affektsmitta
- Avledning

Psyk

Minskad konfrontation

- Avledningar funkar bättre än krav
  - Flyttar fokus från begynnande affektintensitet
  - Avledningar minskar risken för användning av fysisk makt
- Avled med affekt – humor
- Avled med handfasta medel – glass är bättre än konflikter

Psyk

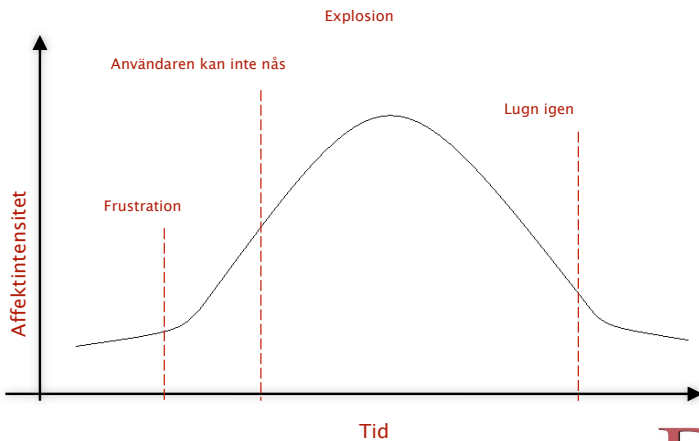
Principer

- Barn, som kan uppföra sig, gör det
- Det är aldrig för sent att ge upp!
- Varje gång, man har lust att gå ett steg framåt, ska man gå två steg baklänges och sätta sig
- Glass är bättre än konflikter
- När du försöker ta kontroll, förlorar du den, när eleven har tagit kontrollen över sig själv, har du lyckats

Psyk

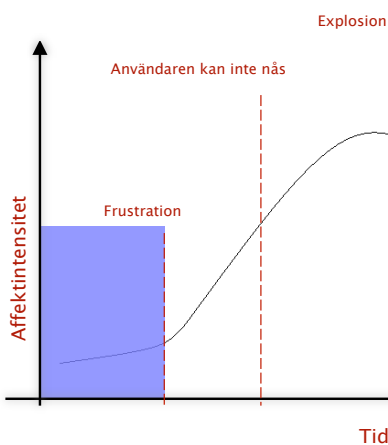
Vad är ett affektutbrott?

Uhrskov-Whitakers konfliktmodell

Psyk

Vardagen

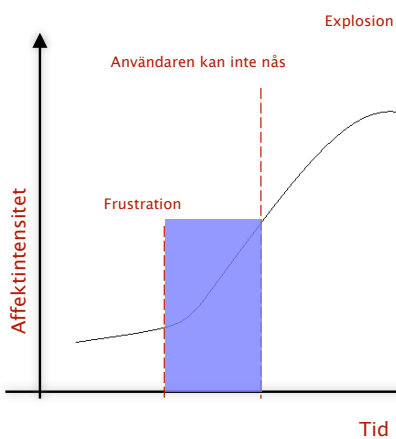

Vardagsstrategier:

- Bygger på förståelse för elevens världsupplevelse
- Struktur
- Lugn
- Miljöanpassning
  - Plats
  - Ljus
  - Nödplats
- Kravanpassning
- Hjälpsystem
  - Bestickningssystem
  - Sociala historier
- Berömma

Psyk

Upptappning

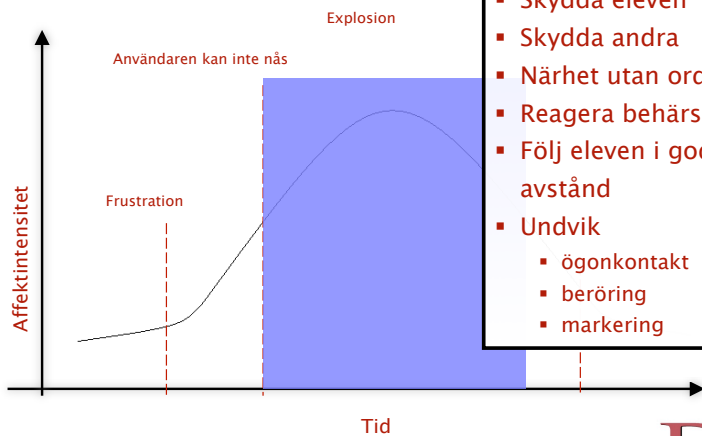

Lösningstrategier:

- Hitta orsaken och avväj
- Avled
- Ge valmöjligheter
- Prata lugnt
- Vara behärskad
- Påminna om regler
- Upprepa besked
- Håll avstånd
- Biljardtricket
- Byt personal
- Undvik
  - ögonkontakt
  - beröring
  - markering

Psyk

Eskalering och explosion

Containestrategier:

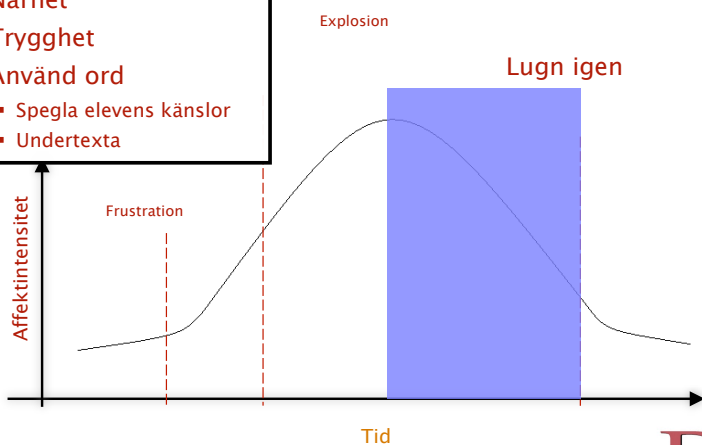
- Sondera terrängen
- Skydda eleven
- Skydda andra
- Närhet utan ord
- Reagera behärskat
- Följ eleven i god avstånd
- Undvik
  - ögonkontakt
  - beröring
  - markering

Psyk

Stabilisering

Uppsamlingsstrategier:

- Närhet
- Trygghet
- Använd ord
  - Spegla elevens känslor
  - Undertexta

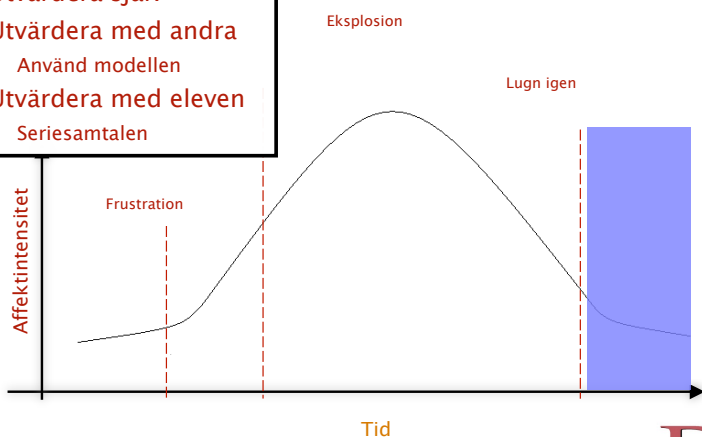

Psyk

Utvärdering

Utvärderingsstrategier:

- Utvärdera själv
- Utvärdera med andra
  - Använd modellen
- Utvärdera med eleven
  - Seriesamtalen

Psyk

Makt och problemskapande beteende

In memory of

Jasin Tallman, 12 år, † 1993
Jamar Griffiths 15 år † 1994
Zouhair Jadeed, 22 år † 1992
Casey Collier, 17 år, † 1993
Tristan Sovern, 16 år † 1998
Kristal Mayon-Ceniceros, 16 år † 1999
Zoe Fairly, 21 år, † 1995
David Falconer, 23 år † 1994
Latasha Bush, 15 år † 2002
Krystal Tibbits, 3 år † 1995
Maria Mendoza, 14 år † 2003
Edith Campos, 15 år, † 1997
Melissa Neyman, 19 år, † 1997
Willie Wright, 9 år † 2000
Michael Garcia, 12 år † 2005
Omega Leach, 17 år † 2007

Orlena Parker, 15 år, † 2003
Gareth Myatt, 15 år † 2004
Azrar Ayub, 24 år † 2004
Shirley Arciszewski, 12 år, † 2005
Shinaul McGraw, 12 år † 1997
Jamal Odum, 9 år, † 2003
Timothy Thomas, 9 år, † 1999
Andrew McClain, 9 år † 1998
Angellika Arndt, 7 år † 2006
Candace Newmaker, 10 år † 2000
Cedric Napoleon, 14 år † 2002
Chris Campbell, 13 år, † 1997
Donderey Rogers, 14 år, † 2002
Dustin Phelps, 14 år † 1998
Earl Smith, 9 år † 1995
Jeffrey Bogrett, 9 år † 1995

Andrew McClain, 12 år † 1998
Stephanie Jobin, 13 år, † 1998
Mark Soares, 15 år, † 1998
Mark Draheim, 14 år, † 1999
Willie Wright, 15 år, † 2000
Randy Steele, 9 år, † 2000
Bobbie Sue Thomas, 17 år † 1996
Matthew Goodman, 14 år, † 2002
Charles Mancill, 22 år, † 2002
Matthew Vick, 23 år, † 2002
Orlena Parker, 15 år, † 2003
Jamal Odum, 9 år, † 2003
Michael Renner-Lewis, 15 år, † 2004
Travis Parker, 13 år, † 2005
Sabrina Day 15 år † 2000
Robert Rollins, 12 år † 1997

www.millfieldscharter.com

bo@hejlskov.se

Psyk